

Doç. Dr. Mehmet SAĞ

Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü

sagmehmet@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4198-9965

KÜLTÜR KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE ANLAM ANALİZİ

ÖZET

Kültür kelimesi, günlük yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir ve çeşitli bağlamlarda sıkça kullanılmaktadır. 18. yüzyıldan itibaren özellikle Voltaire'in katkılarıyla başlayan ve daha sonra Klemm ve Tylor gibi düşünürlerin çalışmalarıyla şekillenen kültür kavramı, oldukça zengin ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu kelimenin farklı bilim alanlarında incelenmesi ve birçok düşünür tarafından açıklanmaya çalışılması, onun karmaşıklığını daha da artırmıştır. Bu nedenle, özellikle antropologlar, sosyologlar, sosyal psikologlar ve etnologlar gibi sosyal bilimlerin uzmanları tarafından büyük ilgi görmektedir. Kültür kavramına dair yapılan tanımlamalar genellikle subjektif olmakla birlikte, temel anlamda benzerlikler taşımaktadır. Kültür, toplumların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bir bileşimi olarak kabul edilir. Bu değerler arasında bilgi, ilgi, alışkanlık, değerler, genel tutumlar, görüşler ve davranışlar bulunur. Tüm bu unsurlar, bir toplumun çoğu üyesi için ortak bir yaşam tarzını oluşturur ve bu toplumu diğerlerinden ayıran önemli bir özellik haline gelir. Kültür kelimesi, tarih boyunca farklı alanlarda kullanılmıştır, bu da onun geniş ve karmaşık bir geçmişe sahip olduğunu gösterir. Bu kelimenin tarihi serüveni, sosyal, ekonomik, dini, bilimsel, irksal, teknolojik, sanatsal, hukuki ve zihinsel alanları kapsar. Bu uzun tarihî süreç boyunca kültür kavramı, toplumların yaşam biçimlerini anlamamıza ve sınıflandırmamıza yardımcı olmuştur. Türkiye'de ise Gökalp'in "hars" olarak tanımladığı kültür kelimesi, özellikle içerdiği muhteva açısından büyük bir öneme sahiptir. İnsanlık tarihi, hemen hemen her şeyi bu kelimeyle açıklamış ve sınıflandırmıştır. Bu makale, kültür kavramının tarihçesine kısaca göz atacak, kelimenin ansiklopedik anlamlarını sunacak ve bugüne kadar yapılmış çeşitli tanımlara ve açıklamalara değinecektir. Ancak kültürün karmaşıklığı göz önüne alındığında, bu makalede sunulan tanımların sadece birkaçı olduğunu ve konuyla ilgili daha fazla tanımın bulunduğunu da unutmamak önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültür Kavramı, Kültür Analizi

THE HISTORICAL DEVELOPMENT AND SEMANTIC ANALYSIS OF THE CONCEPT OF CULTURE

ABSTRACT

The word "culture" has become an indispensable part of our daily lives and is frequently used in various contexts. Starting from the 18th century, especially with contributions from figures like Voltaire, and later shaped by the works of thinkers such as Klemm and Tylor, the concept of culture has developed into a rich and complex notion. Its examination across different fields of study and attempts by numerous thinkers to define it have further contributed to its complexity. As a result, it has garnered significant interest, particularly among experts in social sciences like anthropologists, sociologists, social psychologists, and ethnologists. Although definitions of the concept of culture tend to be subjective, they share fundamental similarities. Culture is generally regarded as a composite of material and immaterial values possessed by societies. Among these values are knowledge, interests, habits, values, general attitudes, beliefs, and behaviors. All of these elements together form a common way of life for most members of a society and become a significant distinguishing feature that sets that society apart from others. The term "culture" has been used in various contexts throughout history, indicating its extensive and intricate past. Its historical journey, which began with contributions from fields such as social, economic, religious, scientific, racial, technological, artistic, legal, and intellectual, has played a role in helping us understand and classify the lifestyles of societies. In Turkey, the term "culture," particularly as defined by Gökalp as "hars," holds great significance due to its content. Throughout human history, nearly everything has been explained and categorized using this term. This article will briefly examine the historical development of the culture concept, provide an overview of its encyclopedic meanings, and delve into various definitions and explanations that have been offered over time. However, it is important to remember that given the complexity of culture, the definitions presented in this article are just a few of many, and there are numerous other interpretations of the concept.

Keywords: Culture, Concept of Culture, Cultural Analysis

GİRİŞ

Bu araştırma, ilk olarak kültür kavramının tarihini ele alacak ve bu kavramın kökenlerini, gelişimini ve evrimini inceleyecektir. Daha sonra, kültürün farklı alanlardaki tanımlarını ve yorumlarını ortaya koyarak, bu kavramın çokluğunu ve karmaşıklığını vurgulayacaktır. Yöntem olarak, bu çalışma tarihsel araştırma, literatür taraması ve içerik analizi gibi yöntemleri kullanacak ve farklı dönemlerdeki kültür tanımlarını ve bu tanımların nasıl değiştiğini belirlemek için karşılaştırmalı bir yaklaşım benimseyecektir. Ayrıca, kültür kavramının farklı disiplinlerde nasıl ele alındığını anlamak için çoklu bakış açlarına odaklanacaktır. Bu çalışmanın sonuçları, kültür kavramının karmaşıklığını ve çokluğunu daha iyi anlamamıza katkı sağlayacak ve bu kavramın nasıl anlaşıldığını ve yorumlandığını daha derinlemesine incelememize olanak tanıyacaktır. Bu çalışma, kültürün evrimini ve anlamını anlama konusundaki genel bilgiyi artırarak, bu önemli kavramın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Kültür Kavramı

Kültür, toplum içindeki insanların günlük yaşamlarındaki eylemler, semboller, normlar ve değerler gibi sosyal pratikleri içerir. Aynı zamanda, semiyotik sistemler aracılığıyla iletişim

kurma, sembolik anlamlar yaratma ve toplumsal iş birliği gibi unsurları içinde barındırır. Kültür, toplumun kimlik, tarih ve düşünce tarzını şekillendiren bir olgu olarak da tanımlanabilir. Tarihsel süreklilik ve değişim, kimlik ve aidiyet duygusu ve kültürel araştırma yaklaşımları da kültürün önemli bileşenleridir.

Düşünürler, kültür ve onun türevleri hakkında net bir tanım oluşturmakta zorlanmışlardır. Kültür kavramı hakkında net bir tanım üzerinde anlaşma sağlanamamıştır çünkü "kültür" kelimesi çok karmaşıktır ve her akademik disiplin kendi bakış açısından tanımlar. Antropoloji, kültürü somut unsurlarla, sosyoloji toplumsal normlarla, sanat tarihçileri sanat eserleriyle, iletişim bilimleri ise iletişim araçları ve sembollerle ilişkilendirir. Bu çeşitli bakış açıları, kültürün çok yönlü yapısını vurgular ve net bir tanım oluşturmayı zorlaştırır.

Kültür kavramının kavramsallaştırılması sürecinde, iki temel yaklaşım olan "duyusalılık" ve "rasyonalite" arasında ortaya çıkan farklı görüşler, tanımlamalar ve eleştiriler, bu kavramın anlaşılmasında merkezi bir rol oynamaktadır. "Tanımlama" veya "tanımlama yapma" kavramı, sadece gözlemlenen ve yüzeydeki ilişkileri ifade etmekten daha fazlasını ifade eder. Bu yaklaşım, kültürün sadece dışsal gözlemlenir yönlerini ele alırken, daha derin ve karmaşık bağlantıları göz ardı etme eğilimindedir. (Bayık, 2014: 50). Kültürün kavramsallaştırılması sürecinde, duyusal ve rasyonel yaklaşımlar arasındaki bu zıtlık, kültürün doğası ve özünün anlaşılması açısından önemli bir zorluk oluşturur. Bu iki yaklaşım arasındaki farklılıklar, kültürün tanımlanması, anlaşılması ve eleştirilmesi süreçlerini karmaşıklarlaştırır. Duyusalılık yaklaşımı, kültürün duyular aracılığıyla deneyimlenen ve ifade edilen bir olgu olduğunu vurgularken, rasyonalite yaklaşımı kültürü daha ziyade düşünsel ve mantıksal bir süreç olarak ele alır. Bu iki yaklaşım arasındaki çatışma, kültürün tanımlanması ve anlaşılması için farklı bakış açıları sunar ve bu nedenle kültürün doğası hakkında akademik tartışmalara yol açar.

Sosyal Kültürel Antropoloji'nin kapsamını, tek bir kelime olan "kültür" ile özetlemeye çalışan Güvenç, kültürün karmaşıklığını ve zenginliğini vurgulayarak, bu konunun detaylı bir inceleme gerektirdiğine dikkat çeker. Güvenç, kültürün sadece bir kelime ya da hızlı bir deneme ile yeterince ifade edilemeyecek kadar derin ve geniş bir konu olduğunu belirtir (Güvenç, 1999: 95). Bu, kültürün incelenmesi ve anlaşılması için özgün ve kapsamlı bir yaklaşım gerektiğini gösterir.

1952 yılında yayınlanan bir antolojide, Amerikalı iki antropolog olan Kroeber ve Kluckhohn, "kültür" kavramının farklı kaynaklarda kullanılan tam 164 farklı tanımını derlemiş ve bu çeşitliliği tartışmışlardır. Bu zenginlik, ilmi bir kavramın bu kadar farklı şekilde yorumlanabileceği anlamına gelir ki, Berelson bu durumu eleştirerek, böylesine çeşitli bir kavramın kesin bir tanımının yapılamayacağını ifade etmiştir. Diğer yandan, Radcliffe-Brown, kültür kavramının bu kadar karmaşık ve çeşitli olduğuna vurgu yaparak, bu kelimenin kullanılmasını tamamen önlemeyi önermiştir (İşçi, 1995: 17). Bu tavsiye, kültürün incelenmesinin ve anlaşılmasının ne kadar karmaşık bir süreç olduğunu vurgular ve bu karmaşıklıkla başa çıkmak için daha spesifik ve tanımlanabilir terimlerin kullanılmasının gerekliliğini belirtir.

Kültür kavramının bu denli güç tanımlanmasını, onun temellendirilmesindeki bozukluklara dayandıran Erinç (1995: 9), kültürü tek boyutta incelemenin bir fayda

sağlamayacağından bahseder. Kültür, soyut bir kavram olarak kabul edilir ve antropoloji dilinde ve eserlerinde çeşitli temel kavramlara karşılık olarak kullanılmıştır. Bu farklı tanımlar ve yaklaşımlar, kültürün çok yönlü ve karmaşık bir kavram olduğunu gösterir:

Güvenç'e (1999: 96) göre:

- Kültür, bir toplumun veya toplumların birikimli uygarlığıdır.
- Kültür, belirli bir toplumun kendisini ifade eder.
- Kültür, bir dizi sosyal sürecin bileşimidir.
- Kültür, insan ve toplum teorisini içerir.

Başka bir çalışmada kültür terimi aşağıdaki temel kavramlara karşılık gelmektedir (İşçi, 1995: 18):

- Kültür, bir toplum veya toplumların medeniyetini yansıtır.
- Kültür, insan ve toplum teorilerini içerir.
- Kültür, sürekli değişimlerin bir birleşimidir.
- Kültür, beşerî alanda eğitimi içerir.
- Maddi ve biyolojik alanda üretimi, tarımı ve biçim verme süreçlerini ifade edebilir.

Kültür Kelimesinin Kısa Tarihçesi

Kültür kelimesi, derin ve karmaşık bir kökene sahip bir terimdir ve tarihine dair ilk bilgilere, Kroeber ve Kluckhohn'un 1952'deki çalışmaları ile Williams'ın 1958 ve 1976'daki eserlerinde rastlanmaktadır. Başlangıçta, kültür terimi, tarım veya hayvancılık gibi fiziksel ürün yetiştirimi ile sınırlıyken, zamanla zihinsel gelişim ve etkin kültürel gelişim süreçlerini de içerecek şekilde anlamı genişlemiştir. Bu değişim, özellikle Almanca ve İngilizce dillerinde, 18. yüzyılın sonlarından itibaren belirli bir toplumun "tüm yaşam tarzını" ifade eden "Tin Konfigürasyonu" veya genellenmesi olarak ifade edilmeye başlanmıştır (Williams, 1993: 8). Bu evrimi daha zenginleştirerek ifade etmek gerekirse, kültür terimi başlangıçta fiziksel ürün yetiştirimi ile sınırlıydı, yani tarım ve hayvancılık gibi faaliyetleri tanımlıyordu. Ancak zaman içinde, kültürün sadece fiziksel ürünlerin yetiştirilmesi değil, aynı zamanda zihinsel gelişim ve etkili kültürel ilerlemenin bir parçası olduğu anlaşıldı. Bu dönüşüm, özellikle Almanca ve İngilizce gibi dillerde, 18. yüzyılın sonlarından itibaren belirli bir toplumun "tüm yaşam biçimini" ifade eden bir terim olarak ortaya çıkmıştır ve bu terimin adı "Tin Konfigürasyonu" veya genellenmesi olarak kullanılmıştır (Williams, 1993: 8).

"Kültür" kelimesi, kökenini Latince "Cultura" kelimesinden almıştır. "Cultura" Latince'de toprağı işlemek, ekip biçmek ve toprağı düzenlemek anlamlarına gelir. Bu kelimenin Fransızca'daki karşılığı "Culture" ise yetiştirme, ekim yeri, tarla, zihinsel gelişim, düşünsel ürünler, ekim ve fiziksel eğitim gibi bir dizi anlam içerir. İngilizce'de "Culture" terimi, tarım, ekim, karışımın çözülmesi gibi anlamları içerir. Türkçe'de ise "kültür" kelimesi, ziraat, genel bilgi, sporun teknikleri, duyuş, düşünüş ve yaşam tarzı gibi çeşitli anlamlarda kullanılır.

Arapça'da, "irfan" ve "sekâfe" kelimeleri, bilgi, ilim ve fen anlamlarını içerir. Almanca'da ise "kültür" terimi, maddi üstünlüğü ifade etmek için kullanılır (İşçi, 1995: 18). Bu bağlamda, "kültür" kelimesi Latince kökenli bir terim olup, farklı dillerde çeşitli anlamlar ve kullanımlar kazanmıştır. Fransızca'da tarım ve zihinsel gelişimle ilişkilendirilirken, İngilizce'de daha çok tarım ve karışımın çözülmesiyle bağlantılıdır. Türkçe'de ise geniş bir yelpazede kullanılır, ziraattan genel bilgiye, spor tekniklerinden yaşam tarzına kadar birçok anlamı içerir. Arapça'da bilgi ve ilimle ilişkilendirilirken, Almanca'da maddi üstünlüğü ifade eder. Bu farklı kullanımlar, kültürün çok yönlü ve zengin bir kavram olduğunu gösterir ve farklı kültürler arasındaki çeşitliliği yansıtır.

Etnolog Klemm (1843-1852) tarafından yazılan "İnsan Kültür Tarihi" adlı on ciltlik eserde, "Cultur" terimi, uygarlık ve kültürel evrim kavramlarının yerine kullanılmıştır. İlk bilimsel tanımı sunan İngiliz antropolog Tylor (1871) ise kültür kavramını Almanca kökenli olarak kabul etmiş ve özellikle Klemm'den ilham almıştır (Güvenç, 1999: 96). Bu terim, 18. yüzyıla kadar Fransızcada benzer anlamlar içeren bir kullanım geçmişine sahiptir. İlk olarak, Volter tarafından kullanılan "kültür" kelimesi, insan zekasının oluşumu, gelişimi ve geliştirilmesi anlamında kullanılmıştır (İşçi, 1995: 18). Klemm'ın çalışmalarıyla birlikte "Cultur" teriminin uygarlık ve kültürel evrim bağlamında kullanılmasıyla, kültür kavramının bilimsel anlamı da ortaya çıkmıştır. Bu terimin Fransızca kökenli bir kullanım geçmişi olsa da Volter'in zekanın gelişimiyle ilişkilendirdiği ilk kullanımı ile de önem kazanmıştır. Kültür kavramı, bu şekilde kökleri derin bir geçmişe sahip, çok yönlü bir terim olarak gelişim göstermiştir ve antropoloji ile diğer sosyal bilimlerde merkezi bir konuma gelmiştir.

"Kültür sözü biraz daha hususileştirilerek şu tabirlerle de kullanılmaktadır: iptidai kültür, ileri kültür, beşerî kültür, teknik kültür, yerleşik kültür, aşiret kültürü, kültür kavimleri, tabiat kavimleri gibi... Fakat bu deyimlerle de kültürün manası, gereği kadar açık değildir" (Kafesoğlu, 1983: 15). Terimlerin alt terimlerle daha spesifik hale getirilmesine rağmen, kültürün tam olarak net olmadığını ifade eder. Bu, kültürün çok boyutlu ve farklı bağlamlarda farklı anlamlar taşıdığını yansıtır.

Herder, (1784-1791) ilkin kavramı, her çeşit tekil anlamından ya da bugün söylediğimiz şekliyle "uygarlık"ın tek-çizgili (unilinear) anlamı, olmaktan kurtararak, bilinçli bir ayrımla, anlamlı bir çoğullukla "Kültürler"i kastetmek üzere kullanmıştır (Williams, 1993: 10). Herder'in 18. yüzyılda sunduğu "Kültürler" terimini kullanması, kültürün tek-çizgili bir anlamdan çıkarılıp, farklı toplumların benzersiz ve çeşitli kültürlerini ifade etmek üzere kullanılmaya başlandığını gösterir. Bu, kültürün evrimsel bir düzlemde değil, farklı toplumların kendi özgün yollarında nasıl geliştiğini anlama çabasıdır. Her iki alıntı da kültür kavramının nasıl ele alındığını ve anlaşıldığını anlamak için tarih ve teoriye başvurmanın gerekliliğini vurgular. Kültürün bu çeşitliliğini ve karmaşıklığını daha iyi anlayabilmek için kültürel çalışmalarda tarihsel ve teorik perspektiflerin önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Kültür kelimesinin kökeni ve evrimi, sosyolojik ve antropolojik çalışmaların temel konularından biridir. Bu bağlamda, Alman tarihçi Johanne Christophe Adelung'un 1782 tarihli "insan Nevinin Kültür Tarihi Üzerine Deneme" (Essai Sur J'histoire de La Culture de J'espece humaine) adlı eserinde kültür kelimesini Fransızcadan alarak kullanması önemlidir. Ardından,

bu kelime İngiltere'ye geçmiş ve E.B. Tylor tarafından "Primitive Culture" adlı eserde kullanılmıştır. Bu tarihten itibaren, antropologlar ve sosyologlar tarafından benimsenen kültür kavramı, zaman içinde yeni anlamlar ve özellikler kazanarak günümüzde uluslararası bir kavram haline gelmiştir (İşçi, 1995: 10).

Kültür kelimesinin evrimsel süreci, sosyal bilimlerin gelişimine ve kültürel çalışmaların temellerine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu kelimenin farklı kültürlerin incelenmesi ve anlaşılmasında kullanılması, kültürün sadece bir milletin veya toplumun özelliği olmadığını, aksine evrensel bir fenomen olduğunu vurgulamıştır. Kültürün bu uluslararası boyutu, kültürel antropoloji ve sosyoloji çalışmalarının evrensel geçerliliğini sağlamış ve farklı toplumları anlamak için önemli bir araç haline gelmiştir. Kültür kelimesinin bu tarihçesi, kültürel çalışmaların ve sosyal bilimlerin evrimini anlamak için temel bir referans noktasıdır. Kültürün tanımı ve anlamı üzerine yapılan düşünsel evrim, kültürün karmaşıklığını ve çeşitliliğini daha iyi anlamamıza katkıda bulunmuştur. Bugün kültür, toplumların, grupların ve bireylerin yaşamlarını şekillendiren birçok faktörü içeren karmaşık bir kavram olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, kültürün bu evrimsel süreci, sosyal bilimlerdeki kültürel araştırmaların temelini oluşturur.

XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başlarına odaklandığımızda, Fransızlar ve İngilizler tarafından "kültür" terimi yerine "uygarlık" (civilization) teriminin tercih edildiği döneme tanık oluyoruz. Bu dil ve terim tercihi, dönemin kültürel ve entelektüel dinamiklerini yansıtmaktadır. Özellikle, Fransızca'da "culture" kelimesinin "uygarlık" anlamına gelmesi için Academie Française sözlüğüne 1932 yılına kadar girmesi, bu terimin benimsenmesinin ve kullanılmasının daha sonradan gerçekleştiğini gösterir. Aynı dönemde, Almanlar "culture" kelimesini "Cultur" yerine "Kultur" olarak benimsemeye başlamışlardır. Bu tercih, Almanların İngiliz ve Fransız kültürlerine karşı bir tür kimlik ayrımı yapma çabası olarak okunabilir. "Kultur" kelimesi, Alman toplumunun kendine özgü kültürel değerleri ve kimliği üzerinde vurgu yapma amacını yansıtır. Bu dil ve terim tercihleri, entelektüel düşünceye de yansımıştır. Örneğin, Karl Marx, Fransızların "esprit"ine daha yakın olan Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in "Geist" (akıl, ruh) ve "objektiv Geist" (nesnel ruh) kavramlarını kullanmak yerine "Cultur" terimini tercih ediyordu. Bu, Marx'ın kendi düşünsel yaklaşımını ve kültürel muhtevayı ifade etme şekli olarak görülebilir (Güvenç, 1999: 96).

Fransızlar ve İngilizler arasındaki terim tercihi, dilin ve kültürel anlayışın değiştiğini gösterir. Özellikle, Fransızca'da "culture" kelimesinin "uygarlık" anlamına gelmesi, bu terimin benimsenmesinin zaman içindeki bir değişimi yansıtır. Bu, Fransız kültürünün ve kimliğinin bir dönemde daha çok "uygarlık" kavramına vurgu yaptığını gösterir. Almanların "culture" kelimesini "Kultur" olarak benimsemesi, Alman kültürünün kendine özgü kimliğini vurgulama çabası olarak yorumlanabilir. Bu, Almanların kendi kültürel değerlerini ve geleneklerini koruma isteğini yansıtır. Karl Marx'ın "Cultur" terimini tercih etmesi, kendi düşünsel yaklaşımını ifade etme biçimiyle ilgilidir. Marx, Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in terimlerinden ziyade "Cultur" terimini kullanarak, kendi teorilerini ve sınıf mücadelesi anlayışını ifade etmeyi tercih etti. Bu, Marx'ın kültürel faktörleri ve sınıf bilincini vurgulama amacını yansıtır.

Çeşitli Kültür Tanımları

Kültür ve bağlantılı kavramları inceleyen aydınlar ve bilim adamları, kültür hakkında farklı şeyler söylemektedir. Bu farklılığı uluslar arasında da görmek mümkündür. Kültür kelimesinin bilimsel anlamı sosyologlar, sosyal psikologlar ve antropologların da aralarında bulunduğu kültür tarihçileri tarafından tatmin edici bir şekilde açıklanmamıştır. Bu, kültürü inceleyen hemen hemen tüm bilim adamlarının onu yeniden tanımlamaya çalışmasıyla kanıtlanmaktadır. Kültürü tanımlamadaki zorlukları bilgi ve materyal eksikliğinden ziyade terminolojideki değişikliklere ve bilimin sürekli gelişimine bağlamak çoğu zaman daha rasyoneldir. Gördüğümüz gibi bu terim farklı bilim alanlarında farklı anlamlarda kullanılmaktadır (Turhan, 1997: 35). Kültürün karmaşıklığı ve çok boyutluluğu, farklı tanımların ve yaklaşımların varlığına yol açmıştır. Bu zenginlik, kültürün daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunabilir, ancak tam anlamıyla tatmin edici bir tanımın oluşturulması hala meydan okuyucu bir görevdir.

Dictionnaire Larousse, kültür, toplumsal yaşam sürecinde doğan; topluma, millete, medeniyete niteliğini veren şeydir; Britannica'da başka hiçbir toplum, millet veya medeniyette bulunmayan maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlansa da (Eric, 1998: 13); "bu durum mesleki davranış ve inanç sistemlerinin birikimi ve dışa yansımaları" olarak açıklanmaktadır (Britannica Ans, 1998: 140). Paradigma Felsefe Sözlüğünde kültür, "insan toplumunun biyolojik olmaktan ziyade sosyal olarak nesilden nesile aktardığı maddi ve manevi ürünler, sembolik ürünler ve bilgi veya özellikler bütünü" olarak anlaşılmaktadır (Cevizci, 1999: 536). Collier Ansiklopedisi'nde "Belirli Bir Grup İnsanın Yaşam Tarzı". Meydan Larousse'da ise "Toplumda önem taşıyan ve gelenek, medeniyet olarak devam eden her türlü duygu, düşünce, dil, sanat, yaşam unsurları" yer alıyor olarak kabul edilir. Atatürk'ün Yüksek Kurum Sözlüğü 'de kültür, dil ve tarih şöyle tanımlanıyor: "toplumsal tarihin gelişim sürecinde yaratılan maddi ve manevi tüm değerler ile bunları yaratmak için kullanılan araçların bütünüdür." ve bunları sonraki nesillere aktararak insanın doğal ve sosyal çevre üzerindeki egemenliğinin boyutunu gösterir (Eriç, 1998: 13).

Sözlük ve ansiklopedilerdeki tanımlar; Dictionnaire Larousse'daki tanım, kültürü toplumsal yaşamın bir ürünü olarak ele alır ve topluma, millete ve medeniyete nitelik kazandıran bir şey olarak tanımlar. Bu tanım, kültürün toplumsal etkilerini ve kimliği yansıttığını vurgular. Ancak tanım, kültürün somut ve sembolik unsurlarına dikkat çekmez. Britannica'daki tanım, kültürü diğer toplumlar, milletler veya medeniyetlerde bulunmayan maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlar. Bu tanım, kültürün benzersizliğini ve özgünlüğünü vurgularken, aynı zamanda kültürün mesleki davranış ve inanç sistemlerinin birikimi olduğunu belirtir. Bu, kültürün hem somut hem de soyut boyutlarına odaklanır. Felsefi tanım, kültürü insan toplumlarının biyolojik olmaktan ziyade sosyal olarak nesilden nesile aktardığı maddi ve manevi ürünler, sembolik ürünler ve bilgi veya özellikler bütünü olarak ele alır. Bu tanım, kültürün hem somut ürünlerini hem de sembolik ifadelerini içerir. Collier Ansiklopedisi'nde tanım, kültürü belirli bir grup insanın yaşam tarzı olarak tanımlar. Bu tanım, kültürün toplumsal grupların özgün davranış biçimlerini ve geleneklerini ifade ettiğini vurgular. Meydan Larousse'un tanımı, kültürü toplumda önemli olan ve geleneksel olarak devam eden her türlü duygu, düşünce, dil, sanat ve yaşam unsurları olarak kabul eder. Bu tanım, kültürün

toplumların değerlerini ve kimliklerini yansıttığını belirtir. Atatürk'ün Yüksek Kurum Sözlüğündeki tanım, kültürü toplumsal tarihin gelişim sürecinde yaratılan maddi ve manevi tüm değerler ile bunları yaratmak için kullanılan araçların bütünü olarak açıklar. Bu tanım, kültürün tarih boyunca oluşturulan birikimleri ve bu birikimlerin gelecek nesillere aktarılmasını vurgular.

Batı'da Kültür Tarifleri

Batılı düşünceye göre kültür, bireylerin ve toplumların yaşamlarını şekillendiren birçok faktörün bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık bir fenomendir. Bu faktörler, tutumlar, davranışlar, gelenekler, düşünce kalıpları, ifade biçimleri, değer sistemleri, kurumlar ve organizasyonlar gibi çeşitli unsurları içerir. Kültür, bu unsurların birbirleriyle uyumlu bir şekilde kaynaşmasının sonucunda ortaya çıkar ve toplumun kimliğini ve yaşam tarzını yansıtır.

Thurnwald kültür'ü, "tutum, davranış, gelenek ve görenekler, düşünceler, ifade biçimleri ve değer yargılarından oluşan uyumlu bir bütün" olarak görürken kurum ve organizasyonların yanı sıra tüm bu faktörlerin birleşimi olarak tanımlar. Loos kültüre "içsel insan ile dışsal insan arasındaki dengedir" der. Melwer'e göre ise kültürü, "yaşama ve düşünme biçimimizde, günlük ilişkilerimizde, sanatta, edebiyatta, zevklerimizde ve eğlencemizde doğamızın ve mizacımızın ifadesidir" şeklinde tanımlar (Eric, 1998: 3-13).

Ellen Key' kültür'e "öğrendiğimiz her şeyi unuttuğumuz zaman geriye kalandır" der. Marx ise kültür tanımını "insanın doğanın yarattığı şeylerle ilişkili olarak geliştirdiği zekanın ürünü" olarak yapar. Taylor, kültürü "sosyal antropolojinin konusu olarak" savunur. O'na göre, "Kültür veya medeniyet, insanların toplumun bir üyesi olarak edindikleri bilgi, sanat, gelenek, görenek ve benzeri beceri ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür. Melwer, kültür konusunu incelerken kültürün bir millete ait sosyal bir miras olduğunu savunur. "Sosyal miras" terimi, biyolojik olarak değil sosyal olarak, toplumsal katılım ve eğitim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, kaynak ve gelenekler "dir (Eriç, 1998: 21).

Sapir'in kültür tanımı ise, toplumsal süreçte öğrenilen ve varoluşun şeklini belirleyen "maddi ve manevi unsurların, uygulamaların ve inançların bütünlüğü" şeklindedir. Linton kültür'ü, "bir toplumun tüm yaşam biçimi" olarak görür. Marquoet'in de kültür tanımı Lintonun tanımıyla benzerdir. Ona göre kültür "bir grubun yaşam biçimi"dir. Sorokin kültür'ü oluşturan parçaları ne/neler olduğu üzerinden bir tanıma gitmiştir. Sorokine göre kültür, "anımlar, değerler ve kurallardan, bunların etkileşimlerinden ve ilişkilerinden, eylemlerini ortaya koyan ve nesneleştiren bütünleşmiş ve bütünleşmemiş gruplardan ve sosya-kültürel evrendeki açık araçlardan oluşan" bir yapı arz eder. Tozzer'e göre kültür "sosyal olarak öğrenilen" ve bununla birlikte "yeni nesillere aktarılan kalıplardan veya davranış kalıpları"nın oluşturduğu bir kavramdır.

Benedict kültür konusunu, " bireyin psikolojisinin büyütülmüş ve (bilimsel) bir ekranda sergilenmesi" şeklinde ele alır, Winston kültür'ü "sosyal etkileşimlerin bir ürünü olarak görür. Herskovits kültür için "insanların yarattığı yaşam çevremizin bir parçasıdır". Wissler kültürü "belirli bir sistem veya düşünceler dizisi" şeklinde tarif eder. White ise kültürün sembollerden oluştuğunu, onu maddi nesnelere, insan davranışlarının, insan düşüncelerinin ve insan duygularından ortaya çıkan sembollerin yapılandırdığını ileri sürer (Güvenç, 1999: 1000).

Kültür, "bütünün daha küçük bir parçasını oluşturan bir dizi değer veya uygulamadır. Kültür, belirli insanların sahip oldukları ve hissetmedikleri veya yapmadıkları değerlerin aksine hissettikleri veya yaptıklarıdır" (Immanuel Wallerstein) (King, 1998: 21). Wisler, kültürü bir cemiyetin yaşam tarzı olarak tarif eder. Avoung ise kültürü "insanın doğası ve özerkliği yoluyla yarattığı" bir eser şeklinde tanımlar. Kohen inanç, değer yargıları, alışkanlıklar, örf adetler, zevkler özetle "insanın yarattığı her şey" in genel adı olarak tanımlamaktadır. Fawolf'a göre kültür "bireylerinin içinde yaşadığı manevi bir yaşamdır". Durkheim kültürü medeniyetten ayırmaz., onları aynı şeyler olarak görür (İşçi, 1995: 22).

Thurnwald'ın tanımı, kültürü bir dizi unsurdan oluşan bir uyumlu bütün olarak ele alır. Bu unsurlar, tutumlar, davranışlar, gelenekler, düşünce kalıpları, ifade biçimleri, değer sistemleri, kurumlar ve organizasyonları içerir. Bu tanım, kültürün çeşitli bileşenlerin kaynaşması sonucu ortaya çıkan bir toplumsal olgu olduğunu vurgular. A. Loos'un tanımı, kültürü içsel ve dışsal insan arasındaki denge olarak açıklar. Bu, kültürün hem bireylerin iç dünyalarını hem de dış dünyayla etkileşimlerini yansıttığını ifade eder. McIver'ın tanımı, kültürü yaşam tarzı, günlük ilişkiler, sanat, edebiyat, mutluluk ve eğlence gibi birçok alanda doğanın ve kişisel özelliklerin ifadesi olarak ele alır. Bu tanım, kültürün insanların yaşam biçimlerini, değerlerini ve dünya görüşlerini etkileyen çok yönlü bir olgu olduğunu vurgular.

Bu yaklaşımlar, kültürün sadece bir davranış veya özellikler bütünü olmadığını, aynı zamanda insanların düşünme biçimlerini, değerlerini, ilişkilerini ve kimliklerini şekillendiren karmaşık ve derin bir fenomen olduğunu göstermektedir. Kültür, toplumların ve bireylerin yaşamlarını etkileyen çok çeşitli faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkar ve bu faktörlerin birbirleriyle uyumlu bir şekilde kaynaşmasının sonucunda toplumsal bir kimlik ve yaşam tarzı oluşturur. Bu açıklamalar, kültürün multidisipliner bir konsept olduğunu ve sosyal bilimlerin farklı alanlarında incelendiğini vurgular.

Türkiye'de Kültür Tarifleri

Türkiye'de kültür kavramını anlamadan önce, kültürle sıkça bağlantılı olarak kullanılan "medeniyet" veya "uygarlık" kavramlarına kısaca bir göz atmak önemlidir. "Medeniyet" kelimesinin kökeni, şehir olgusuyla yakından ilişkilidir. Bu kelimenin Arapça karşılığı olan "Medeniyet, Medine İngilizce'deki "civilization" ve Latince'deki "civitas-city" terimlerinden türetilmiştir (Eric, 1998: 3). Medeniyet veya uygarlık kavramları, insan topluluklarının gelişmişlik düzeyini, toplumsal organizasyonlarını, teknolojik ilerlemelerini, sanatsal ve kültürel ifadelerini ve daha geniş toplumsal yapılarını ifade etmek için kullanılır. Bu terimler, genellikle bir toplumun veya milletin ileri düzeydeki kültürel ve toplumsal başarılarını tanımlamak için kullanılır. Medeniyet veya uygarlık, insanların sosyal, ekonomik ve kültürel olarak karmaşık ve gelişmiş bir yapı içinde yaşadığı bir durumu ifade eder.

Türkiye'de, medeniyet ve uygarlık gibi kavramlara ilk kez açıklık getirilmeye çalışan isimlerden biri Ziya Gökalp'tir. Gökalp'in birleştirici vizyonu, bu kavramların sistematik bir şekilde anlam kazandırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur (Akkutay, 1982: 1). Gökalp, bu kavramları Türk toplumunun kültürel ve toplumsal evrimini açıklamak ve anlamak için kullanmıştır. Onun yaklaşımı, medeniyet ve uygarlık kavramlarını Türk toplumunun geçmişi, değerleri ve geleceği ile ilişkilendirmiştir. Bu kavramları, Türk toplumunun gelişimi ve kimliği

açısından önemli araçlar olarak görmüş ve bu terimlerin Türk kültürünün özgünlüğünü vurgulayan bir role sahip olduğunu savunmuştur. Gökalp'ın bu yaklaşımı, Türk toplumunun tarihi ve kültürel evrimini anlama çabalarında önemli bir adım olarak kabul edilir. Onun birleştirici vizyonu, medeniyet ve uygarlık kavramlarının Türk düşünce dünyasındaki yerini belirlemiş ve bu terimlerin Türk toplumunun kimliği ve değerleriyle nasıl ilişkilendirilebileceğini göstermiştir. Bu nedenle, Gökalp'ın bu katkıları, Türk düşünce tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir.

Gökalp, Durkheim ekolünün Türkiye'deki temsilcisi olarak kültür ve medeniyet kelimelerini uzun süredir birbirinin yerine kullanmıştır. Ancak 1914-1918 yılları arasında üniversitelerimizdeki eğitim sistemini iyileştirmek amacıyla Alman iktisatçılarla temaslarından sonra kültür ve medeniyetin birbirinden ayrıldığı görülmüştür (İşçi, 1995: 23). Türkiye'de ilk kez kültürel konuları ciddi ve bilimsel bir şekilde ele alan ve bunları ulusal varlığın temeli haline getiren Ziya Gökalp, buna kelimenin kök manasına uygun olarak "hars" kelimesini verdiği görülmektedir (Kantarcıoğlu, 1998: 5). "Hars" ve "Tehzib" olarak kültürün iki gruba ayrılması, Atatürk'ün anlayış ve görüşünü de etkilemiştir (Akkutay, 1982: 1). Gökalp, kültürel konuları ciddi ve bilimsel bir şekilde ele alarak bunları ulusal varlığın temeli olarak görmüştür. Bu ayrımı yaparken "hars" (yerel kültür) ve "tehzip" (evrensel medeniyet) terimlerini kullanmıştır. Bu ayrım, Türkiye'de kültür ve medeniyet anlayışının farklılaşmasına ve Atatürk'ün düşünce yapısını etkilemiştir. Gökalp'ın yaklaşımı, Türk düşünce dünyasında önemli bir dönüşümü işaret eder ve kültür ile medeniyet arasındaki ilişkinin derinlemesine incelenmesine yol açmıştır.

Gökalp, kültür (hars) ile medeniyet arasında hem yakınlaşma hem de ayrılık noktalarının varlığından bahseder. İkisinin sosyal hayatı sevdikleri için yakın ve benzer olduklarını söyler. Aralarındaki fark ise şudur: Kültürün milli, medeniyetin ise milletlerarası olduğudur. "Kültür, bir milletin hayatının din, ahlâk, hukuk, akıl, estetik, dil, ekonomi ve teknolojiyle ilişkilendirilen uyumlu bütünüdür". Medeniyeti, aynı gelişmişlik seviyesindeki birçok milletin sosyal hayatının ortak bütünü olarak tanımlamaktadır (Gökalp, 1999: 35).

Gökalp, kültür (hars) ile medeniyet arasındaki ilişkiyi hem yakınlaşma hem de ayrılık noktalarıyla açıklar. Ona göre, kültür ve medeniyet, sosyal hayatı sevdikleri için birbirlerine yakındır ve benzerlikler taşır. Ancak aralarındaki ana fark, kültürün milli (ulusal) bir nitelik taşıdığı, medeniyetin ise milletlerarası (uluslararası) olduğudur. Kültür, bir milletin hayatının din, ahlak, hukuk, akıl, estetik, dil, ekonomi ve teknoloji gibi alanlarla ilişkilendirilen uyumlu bir bütün olarak tanımlanır. Bu, kültürün belirli bir millete özgü ve onun kimliğini yansıtan bir olgu olduğunu vurgular. Medeniyet ise, aynı gelişmişlik seviyesindeki birçok milletin sosyal hayatının ortak bütünüdür. Bu, medeniyetin uluslararası düzeyde paylaşılan değerler ve normlar üzerine inşa edilen bir kavram olduğunu gösterir. Bu açıdan bakıldığında, kültür ve medeniyet arasındaki ilişki şu şekilde özetlenebilir: Kültür, bir milletin özgün ve yerel kimliğini ifade ederken, medeniyet daha genel ve evrensel bir perspektife sahiptir.

Gökalp ve İzzet, milli kültürü maddi olmayan değerlerin bir ürünü olarak görürler (İşçi, 1995: 23). Bu yaklaşım, milli kültürün özellikle manevi ve sembolik unsurlarının vurgulanmasına dayanır. Kültürün sadece somut maddi öğelerle sınırlı olmadığını, aynı

zamanda bir toplumun değerlerini, inançlarını, ahlaki ilkelerini ve sembollerini içerdiğini savunurlar. Atatürk, Gökalt ile aynı fikirde değildir ve kültür ile medeniyet ayrımı konusunda farklı bir yaklaşım benimser. Atatürk, kültürü sadece milli veya manevi unsurlarla sınırlamaz. Ona göre, kültür hem milli hem de evrensel değerleri içeren geniş bir kavramdır. Atatürk, Türk milletinin kültürünü yalnızca milli değerlerle sınırlamayıp, aynı zamanda evrensel değerlerle zenginleştirmeyi hedefler (Akkutay, 1982:2). Bununla, Atatürk'ün yaklaşımı milli kültürü sadece maddi olmayan değerlerle sınırlamamakta, aynı zamanda uluslararası etkileşimlerle şekillenen daha geniş bir kültürel perspektifi içermektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin modernleşme sürecinde uluslararası toplumla etkileşimini ve entegrasyonunu yansıtmaktadır.

Atatürk'ün kültürle ilgili görüşleri, kültürün bireyin zekâ, anlama, düşünme ve genel olarak insanın entelektüel yeteneklerini geliştirmek için önemli bir araç olduğunu vurgular. Kültür, insanların çevrelerini okuma, anlama ve bu bilgiyi kullanma yetenekleriyle yakından ilişkilidir. Aynı zamanda, insanın enerjisi ve doğanın kaynaklarıyla etkileşim içinde olduğu sürece, zekâ ve bilgi açısından sınırsız potansiyel taşıyan özel bir nitelik olarak kabul edilir. Kültürün, insanın doğadan aldığı asil nitelikleri gelecek nesillere aktarma süreci olarak da görülmesi önemlidir. Bu, kültürün sadece bireyin kendi gelişimine katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumların ve insanlığın sürekli ilerlemesine katkıda bulunan bir unsur olduğunu ifade eder (Akkutay, 1982: 39).

Atatürk "bir ulusun kültürü yükseldikçe, kişisel özgürlüğün uygulama alanları da genişler ve çoğalır" demektedir (Eriç, 1998: 39). Atatürk, "kültür" ve "millet" kavramlarını özümsemiş, kültürün milli özelliklerimizle ve tarihimizle uyumlu olması gerektiğini savunmuş, kültürün insanda yaşadığına ve insanı tanımalarını sağladığına inanmıştır. Kendi değerlerini bilmek bir toplumun eğitim sürecinin bir parçasıdır. Bir milletin duygu ve düşünce özelliklerinin yarattığı değerlere ilişkin farkındalık düzeyinin genişletilerek, milletin kültürel dehasının geliştirilmesini savunmuş, tüm kültürel değerlerin öncelikle milli karakter taşıması gerektiğini savunarak, milletin temel değerlerini belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin milli kültürünün her zaman gelişmesini ve gelişmesini sağlama arzusu (Kantarcioglu, 1988: 151).

Turhan'a göre kültür tanımı şöyledir; Kültür, bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerden oluşan bir bütündür; her türlü bilgiyi, ilgileri, alışkanlıkları, değerleri, genel tutumları, görüş ve düşünceyi ve her türlü davranışı kapsar." Tüm bu faktörler bir araya gelerek bu toplumun çoğu üyesi için ortak olan ve onu diğer toplumlardan ayıran belirli bir yaşam tarzı oluşturur (Turhan, 1997: 48). Mümtaz Turhan, "Bir ülkenin kültür ve medeniyetine ait unsurlar, birlik ve iç içe geçmiş bir bütün oluşturur ve bu bütünlük içerisinde hangi unsurların o ülkenin kültürüne ait olduğunu, hangi unsurların o ülkenin kültürüne ait olduğunu ayırt etmek zordur" (Özakpınar, 1999: 186) derken, aslında kültür'ün heterojen bir yapısının olduğuna dikkat çeker.

Turan, kültür ve medeniyet konusunu şöyle değerlendirir: "Medeniyet, bir inanç ve ahlak sistemi olarak kültürü doğuran ruh ve enerjinin kaynağıdır; ancak bu kaynağın kendisinden beslenen bir kültürle başarılabılır." Medeniyet elde edilemez." Mevcut haliyle kültüre bilimi ve teknolojiyi katarak, medeniyetin yeniden doğuşu, her şeyden önce hayata yansımının bir yolunu bulmak anlamına gelir (Özakpınar, 1999: 272-273).

Güngör, kültürü ise şöyle tanımlamaktadır: "kültür, toplumun kendi sorunlarını çözmek ve kullanmak için başvurduğu her türlü davranışsal sistem ve maddi araçların birleşimidir. Tüm bu davranışların arkasında, çoğu zaman açıkça görülemeyen belirli inançlar, normlar ve değerler vardır. Manevi kültür dediğimiz bu manevi unsurlar kültürün temel unsurudur. Güngör, "örf ve adetler, insan toplumunun kurallarını düzenleyen sistemin bir parçasını oluşturur. Bu yasal düzenlemelere genellikle "standartlar" adı verilmektedir. Sosyal normlar, bir toplumda yaşayan insanların neyi, ne zaman ve nasıl yapması gerektiğini belirleyen kurallardır demektir (Güngör, 1999: 87-88). Zeki Fındıkoğlu, kültür teriminin anlamını sözlük karşılığıyla birleştirerek, tarım ve aynı üründen söz edilmesinde bir sakınca olmadığını, hasattan ziyade entelektüel anlamda ekim ve biçme olarak anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedir. Yalnızca hasat amacıyla yetiştirilir. Buna göre herhangi bir olayın özünü ve anlamını, öğrenilen, okunan, duyulan şeyler nedeniyle zihinde kalanları kavrayabilme becerisine kültür denir (Fındıkoğlu, 1956: 15).

Ülken, kültür konusunu işlerken şu ifadeleri kullanır: "kültür dediğimizde, bir milletin içinde bulunduğu ve uygarlık şartlarında yarattığı dillerin, ilimlerin, sanatların, felsefelerin, örf, adet, gelenek ve bunların ürünlerinin bütününe kastediyoruz. Kültür kelimesi, tarım anlamına geldiğinde kullanılır. Nadasa bırakılmış bir tarlanın ekime hazırlanması, aynı zamanda mecazi anlamda söylenecek olursa, insan zihninin düzenlenmesi, bir toplumun bilinçlendirilmesi ve yetiştirilmesi için yapılan hazırlıklar dizisidir (İşçi, 1995: 24).

Köseoğlu'na göre ise kültür, bir toplumun belli bir iman çerçevesinde gerçekleştirdiği hayat tarzı olarak telakki edilmiştir (Köseoğlu, 1995: 189). "Kültür, bir toplumun maddi ve manevi değerlerinden oluşan bütündür; Her türlü bilgi, ilgi, alışkanlık, değer, genel tutum, görüş ve kanaat ile her türlü davranışı kapsar. Tüm bu unsurlar bir araya gelerek bu toplumun çoğu üyesi için ortak bir yaşam biçimi oluşturur ve onu diğer toplumlardan ayırmaya yardımcı olur (Turhan, 1997: 48).

Gökalp ve İzzet'in tanımı, kültürü milli değerlerin yaratıcı bir ifadesi olarak görür. Kültürü milli bir kimlikle özdeşleşen maddi olmayan değerler olarak tanımlarlar. Bu tanım, kültürün bir toplumun özgün kimliğini yansıttığını vurgular. Atatürk'ün kültür anlayışı, kültürün insanların zekâ, düşünme ve genel entelektüel yeteneklerini geliştirme aracı olduğunu vurgular. Aynı zamanda kültürün, insanın doğadan aldığı değerleri gelecek nesillere aktarma sürecinin bir parçası olduğunu ifade eder. Atatürk, kültürün kişisel özgürlüğün genişlemesiyle ilişkilendirir ve bireylerin kültür aracılığıyla geliştikçe toplumun da ilerlediğine inanır. Mümtaz Turhan, kültürü maddi ve manevi değerlerin bir bütünü olarak tanımlar. Bu tanım, kültürün bir toplumun tüm yaşam tarzını kapsadığını ve insanların davranışlarını, değerlerini ve normlarını etkilediğini ifade eder. Turan, kültürü bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bir bütünü olarak görür ve bu değerlerin heterojen bir yapı oluşturduğunu vurgular. Güngör, kültürü davranışsal sistemlerin ve manevi unsurların birleşimi olarak tanımlar. Kültürün, insanların alışkanlıklarını ve değerlerini belirleyen sosyal normları içerdiğini ifade eder. Köseoğlu, kültürü bir toplumun belli bir iman çerçevesinde gerçekleştirdiği yaşam tarzı olarak tanımlar.

SONUÇ

Bu araştırma, kültür kavramının tarihsel gelişimini ve anlam analizini ele alarak kültürün karmaşıklığını ve evrimsel süreçlerini anlamaya çalışmıştır. Kültür kavramının tarihi kökenleri incelendiğinde, 18. yüzyılda Voltaire'in katkılarıyla başlayarak, Klemm ve Taylor gibi düşünürlerin çalışmalarıyla şekillenmiştir. Bu kavramın bilim, sanat, din, sosyal yapılar ve daha birçok alanda evrimsel bir şekilde geliştiğini görmek, onun ne kadar zengin ve karmaşık bir yapıya sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kültür kavramı, farklı bilim alanlarında incelenmesi gereken çok boyutlu bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Antropologlar, sosyologlar, sosyal psikologlar ve etnologlar gibi sosyal bilimlerin uzmanları, bu kavramın analizine büyük ilgi göstermektedirler. Yapılan tanımlamaların subjektif olmasına rağmen, kültürün genel olarak toplumların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bir bileşimi olarak kabul edilmektedir. Bu değerler, bilgi, ilgi, alışkanlık, değerler, genel tutumlar, görüşler ve davranışlar gibi unsurları içerir ve bir toplumun yaşam tarzını oluşturur. Kültür, tarihsel bir süreç içinde sosyal, ekonomik, dini, bilimsel, ırksal, teknolojik, sanatsal, hukuki ve zihinsel alanları etkileyen evrensel bir olgudur. Türkiye'de ise Gökalp'in yaklaşımı, kültürü milli kimlik ve maddi olmayan değerlerin yaratıcı bir ifadesi olarak görerek vurgulamakta ve milli kültürün özgün kimlikle özdeşleştiğini belirtmektedir. Atatürk ise kültürü sadece milli değerlerle sınırlamayıp aynı zamanda evrensel değerlerle zenginleştirmeyi amaçlamaktadır. Kültürü, bireylerin entelektüel gelişimi için önemli bir araç olarak değerlendirir ve insanların çevrelerini anlama ve bu bilgiyi kullanma yetenekleriyle ilişkilendirir. Ayrıca kültürün, doğadan alınan değerleri gelecek nesillere aktarma sürecinin bir parçası olduğunu vurgular. Mümtaz Turhan, kültürü maddi ve manevi değerlerin bir bütünü olarak kabul eder ve kültürün tüm yaşam tarzını içerdiğini ifade eder. Turan, kültürü bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bir bütünü olarak görür ve bu değerlerin heterojen bir yapı oluşturduğunu vurgular. Güngör, kültürü davranışsal sistemlerin ve manevi unsurların birleşimi olarak tanımlar ve kültürün sosyal normları içerdiğini ifade ederken, Köseoğlu kültürü bir toplumun belli bir inanç çerçevesinde gerçekleştirdiği yaşam tarzı olarak ele alır. Bu farklı yaklaşımlar, kültürün karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü göstermektedir. Kültür hem milli hem de evrensel boyutları içeren geniş bir kavramdır ve bu çalışma, farklı düşünce okullarının kültür anlayışlarını anlamamıza katkı sağlar. Kültürün, insanların bireysel ve toplumsal gelişimine nasıl katkı sağladığını anlamak, toplumların daha ileri düzeydeki medeniyetler oluşturmalarına yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, kültür kavramının tarihsel gelişimi ve anlam analizi, insanlığın karmaşık ve çok yönlü tarihini anlamamıza yardımcı olur. Bu kavramın evrimi, toplumların nasıl şekillendiğini, değiştiğini ve büyüdüğünü gösteriyor. Kültür, insan deneyiminin temel bir parçasıdır ve onun anlaşılması, insanlığın geçmişi ve geleceği hakkında daha derin bir bilgiye sahip olmamıza katkı sağlar. Bu çalışma, kültürün sadece bir kelime değil, insan toplumlarının dokusu üzerinde derin etkileri olan bir kavram olduğunu vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkutay, Ü. (1982). *Atatürk'te Kültür ve Eğitim D.T.C.F. Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Bayık, F. (2014). Kültür Kavramının Tarihsel ve Felsefi Yönlerden İncelenmesi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Britannica Ansiklopedisi (1998). *Kültür ve Yaratıcılık*. İstanbul: Kazancı Yayınları.
- Erinç, M. S. (1995). *Kültür Sanat, Sanat Kültür*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Eriç, M. (1998). *Kültür ve Yaratıcılık*. İstanbul: Kazancı Yayınları.
- Eröz, M. (1996). *Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1956). "Kültüre Dair". *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı 253, s. 571-574.
- Gökalp, Z. (1999). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Güngör, E. (1999). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (1999). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güvenç, B. (1985). *Kültür Konusu ve Sorunlarımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (1997) *Kültürün Abc'si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnan, A. (1968) *Makaleler ve İncelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İşçi, M. (1995). *Kültür Sömürgeciliği ve Eğitim*. İstanbul: Turan Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1983). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1998) *Türkiye Cumhuriyeti Kültür Programlarında Kültür*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (1983). "Çağdaş Kültür ve Medeniyet Kavramları Işığında Atatürk'ün Kültür Anlayışı". Ankara: Milli Kültür Şurası.
- King, A. D. (1998). *Kültür, Küreselleşme ve Dünya-Sistemi* (Çev. Gülcan Seçkin ve Ümit Hüsrev Yolsal). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Köseoğlu, N. (1995). *Milli Kültür ve Kimlik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Meriç, C. (1983). *Umrandan Uygarlığa*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Özakpınar, Y. (1999). *Kültür Değişmeleri ve Batılılaşma Meselesi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özlem, D. (1986). *Kültür Biçimleri ve Kültür Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Saran, N. (1989). *Antropoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Turhan, M. (1997). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Türkdoğan, T. (2014). *Sanat, Kültür, Politika Modernizm Sonrası Tartışmalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Williams, R. (1993). *Kültür (Culture)* (Çev. Suavi Aydın). Ankara: İmge Kitabevi.